

HÖGLÄSNING I FÖRSKOLAN

–FÖRSKOLLÄRARES BESKRIVNINGAR OM
ANVÄNDANDET AV HÖGLÄSNING OCH BARN
LÄRANDE DÄRIGENOM

Grundnivå
Pedagogiskt arbete

Heidi Högberg
Matilda Persson
2023-FÖRSK-G63

HÖGSKOLAN I BORÅS

Program: Förskollärarytbildning, 210 hp.

Svensk titel: Högläsning i förskolan – förskollärares beskrivningar om användandet av högläsning och barns lärande därigenom

Engelsk titel: Reading aloud in preschool – preschool teachers' descriptions of the use of and children's learning through reading aloud

Utgivningsår: 2023

Författare: Heidi Högberg & Matilda Persson

Handledare: Carina Hermansson

Examinator: Ellinor Skaremyr

Nyckelord: högläsning, förskollärare, förskola, lärande, språkutveckling

Sammanfattning

Denna studies utgångspunkt är förskollärares tillämpning av högläsning i verksamheten och vilken betydelse de anser att högläsningen har för barns utveckling och lärande. Då högläsning kan ses som ett socialt sammanhang tar studien utgångspunkt i en sociokulturell lärandeteori. Syftet med studien är att beskriva, analysera och problematisera förskollärares beskrivningar om användandet av högläsning och de möjligheter till lärande som barn erbjuds därigenom.

Studien har utförts med hjälp av en kvalitativ forskningsmetod, där semistrukturerade intervjuer har använts. Åtta förskollärare från två kommuner i Västra Götaland har genom intervjuerna beskrivit sitt arbete med högläsning och resonerat kring det lärande som barn kan erbjudas därigenom.

Resultatet visar att förskollärare använder sig av högläsning i samband med läsvisa, men också i samband med projektarbeten eller språkliga aktiviteter. I resultatet synliggörs även hur förskollärarna använder sig av den digitala läsapplikationen Polyglutt. Därefter presenteras de beslut som ligger till grund för den litteratur som används. Ibland är det barnens egna val på biblioteket som styr litteraturvalet, och ibland väljs litteraturen ut av de vuxna utifrån pågående projektarbeten, barnens erfarenheter och intressen eller aktuella konflikter i barngruppen. Vidare synliggörs även förskollärarnas resonemang om högläsningens betydelse för barns språkutveckling, samt de möjligheter till lärande inom andra områden högläsningen kan erbjuda.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	1
2. SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	1
3. TEORETISKT RAMVERK.....	2
3.1 Sociokulturell lärandeteori.....	2
4. LITTERATURFÖRDJUPNING	2
4.1 Högläsningens betydelse i förskolan	2
4.2 Litteraturvalet i förskolan	3
4.3 Högläsarens betydelse	3
5. TIDIGARE FORSKNING	4
5.1 Användandet av högläsning i förskolan.....	4
5.2 Litteraturvalet i förskolan	5
5.3 Digitala applikationer.....	6
5.4 Möjligheter till lärande genom högläsning	6
6. METOD	7
6.1 Kvalitativ metod	7
6.2 Urval och presentation av intervjupersoner	8
6.3 Pilotstudie	8
6.4 Genomförande	9
6.5 Bearbetning och analys.....	10
6.6 Forskningsetik.....	10
6.7 Validitet och reliabilitet	11
6.8 Metoddiskussion	11
7. RESULTAT	12
7.1 Arbetet med högläsning.....	12
7.1.1 Högläsning som läsvila.....	12
7.1.2 Planerad respektive spontan högläsning.....	13
7.1.3 Fysiska och digitala böcker	15

7.1.4 Högläsarens roll	16
7.2 Högläsningens betydelse för barns utveckling och lärande.....	17
7.2.1 Val av litteratur	18
7.2.2 Möjligheter till lärande genom högläsningstunden	19
8. DISKUSSION	20
9. DIDAKTISKA KONSEKVENSER	23
REFERENSER	25
BILAGA 1	27
BILAGA 2	28
BILAGA 3	29
BILAGA 4	30

1. Inledning

I Läroplan för förskolan (Lpfö 18, Skolverket 2018, ss. 8, 14) belyses att förskolan ska ge varje barn förutsättningar att utveckla ett intresse för berättelser, bilder och texter i olika medier samt skriftspråket. Därigenom ska barnen även ges möjlighet att utveckla förmågan att samtala om dessa, såväl som ett nyanserat talspråk, ordförråd och kommunikationsförmåga. Just att barnen får ta del av högläsning och samtala om olika typer av texter är ett område som framhålls i Lpfö 18. Ett sätt att arbeta mot samtliga av ovan nämnda områden kan vara genom att barnen får ta del av högläsning och boksamtal.

Genom högläsning får barnen möta skriftspråk, språkmelodi, uttal och nya ord som kan leda till en utvecklad vokabulär (Edwards 2020). Högläsning främjar även barns språkutveckling på så sätt att de får möta olika typer av samtalsformer, bland annat genom att diskutera och förmedla sina tolkningar av olika böckers innehåll tillsammans med andra (Damber 2015; Norling 2014). Westlund (2009 se Skolverket 2019, s. 3) betonar vikten av en genomtänkt och strukturerad pedagogik i samband med högläsning. Dels för att högläsning kan leda till att barnen skapar gemensamma upplevelser och referenser, vilket också främjar gruppens gemenskap, dels för att en mindre erfarenhet av genomtänkt högläsning kan drabba barnens framtida läs- och skrivutveckling.

Våra erfarenheter av högläsning i förskolan är att det tenderar att användas i anslutning till rutinsituationer. Dels med syfte att samla gruppen, dels som återhämtning i form av läsvila, vilket även framträder i tidigare forskningsresultat (Damber 2015; Alatalo & Westlund 2021). Det framkommer också i ovanstående studier hur högläsningen tenderar att bli bortprioriterad i samband med högtider och projektarbeten, samt då andra arbetsuppgifter tar upp tid. Samtidigt är forskningen om högläsning och förskollärares kunskaper om hur högläsning och barnlitteratur kan användas i förskolan bristande (Damber 2015).

Aktuell forskning visar en stor variation i undervisningens kvalitet och utformning gällande arbetet med språk- och litteracitetsfrämjande aktiviteter. Användandet av böcker bedöms vara av låg kvalitet i mer än hälften av de deltagande verksamheterna, varav ingen förskola bedöms vara högkvalitativ på samma front (Nasiopoulou, Mellgren, Sheridan & Williams 2022). Då högläsning kan bidra till flera olika typer av lärande så är det av vikt att ytterligare forskning kring möjliga arbetssätt med högläsning och hur den kan integreras i andra aktiviteter i förskolan görs. Vi menar att mer kunskaper om hur man kan jobba med högläsning skulle kunna leda till att det blir ett moment som prioriteras i förskolan.

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att beskriva, analysera och problematisera förskollärares beskrivningar om användandet av högläsning och de möjligheter till lärande barn erbjuds därigenom. Detta kommer att undersökas genom en kvalitativ forskningsmetod där verksamma förskollärare intervjuas om sitt arbete med högläsning. Studien utgår från följande frågeställningar:

- *Hur beskriver förskollärare att de arbetar med högläsning i förskolan?*
- *Vilken betydelse anser förskollärare att högläsning har för barns utveckling och lärande?*

3. Teoretiskt ramverk

I detta avsnitt beskrivs det sociokulturella perspektivet på lärande och hur det kan sättas i relation till högläsningstunder.

3.1 Sociokulturell lärandeteori

Högläsningen kan ses som ett socialt sammanhang där barn och vuxna tillsammans tar del av bokens innehåll och i samspel med varandra kan utbyta tankar, funderingar och tidigare erfarenheter. I den sociokulturella lärandeteorin betonas det tidiga sociala samspelet för barns lärande. Redan i detta skede börjar barnet utveckla sitt språk, sociala förmågor och sin personlighet. Vidare förespråkade teorins grundare Lev Vygotskij också att barnet med hjälp av den mer kompetente kamraten stöd ges förutsättningar att förstå och begreppsliggöra sin omvärld (Säljö 2017, s. 259). För att applicera den sociokulturella teorins syn på hur barn lär i samspel med andra under högläsningstillfällen skulle detta kunna innebära att barnen tillsammans med andra barn och en vuxen får ta del av bokens innehåll, dela tidigare erfarenheter, tankar och kunskaper, vilket således även stimulerar språkutvecklingen.

Vidare befinner sig varje människa i en nuvarande utvecklingszon och således finns även en proximal utvecklingszon. Den proximala utvecklingszonen innebär nåbara kunskaper och färdigheter. För att kunna nå dessa kunskaper behövs stöd från en annan, mer erfaren person som vägleder individen mot ett nytt lärande (Säljö 2017, s. 260). Därmed är samspelet med andra människor betydelsefullt, och högläsning med efterföljande eller löpande samtal om böckers innehåll möjliggör att barn i samspel med andra barn eller vuxna gemensamt kan konstruera nya erfarenheter och perspektiv.

4. Litteraturfördjupning

I detta avsnitt presenteras vikten av att barn får ta del av högläsning utifrån populärvetenskaplig litteratur kring ämnet. Därefter beskrivs hur högläsningstunden kan organiseras i form av läsarens roll, litteraturvalet och boksamtalets innehåll.

4.1 Högläsningens betydelse i förskolan

Utifrån Alatalos (2021, s. 13) beskrivning av begreppet högläsning kan det ses som en social aktivitet med betydande förmåga att främja barns språk-, läs- och skrivutveckling redan i förskolan, där barn och vuxna tillsammans kan lära och skapa mening utifrån bokens innehåll. I denna studie förstår vi begreppet högläsning som en stund där en vuxen läser en bok högt för och tillsammans med barn. Vi anser att det är minst lika viktigt att barnen görs delaktiga i högläsningstunden genom tillhörande samtal, som att de får ta del av innehållet i boken.

Vidare så varierar barns erfarenheter av böcker och högläsning. Därför har förskolan en viktig roll när det kommer till att skapa möjligheter för att alla barn ska få ta del av både skriftspråket, högläsning och de känslor böcker kan förmedla. Att barn får ta del av detta ses som betydande för att skapa ett intresse hos barnen för böcker och högläsning. Ett sätt att skapa intresse för böcker och högläsning skulle kunna vara att göra barnen delaktiga i val av litteratur, då det kan leda till att högläsningstillfällena uppskattas av barnen (Svensson 2005,

s. 30). Valet av litteratur kan således påverka barns intresse för böcker och högläsning och därigenom även erfarenheten av att ta del av högläsning och samtala om innehållet.

4.2 Litteraturvalet i förskolan

Vidare listar Alatalo (2021, ss. 50-51) en del punkter som kan vara tänkvärda i litteraturvalet. Dessa är att välja böcker som tilltalar barnen visuellt genom bilder, vilket kan uppmuntra intresset för bokläsning. Mångfald, värden och intressen som speglar den aktuella barngruppen är också att ha i beaktning. Olika typer av litteratur bör finnas tillgänglig och den bör vara åldersadekvat och utmana barnens språkliga förmåga ur olika avseenden, exempelvis att barnen genom litteraturen ges möjlighet att få kunskaper om såväl olika språkljud som ords betydelse. Slutligen belyses att litteratur som möjliggör lärande av olika former och samtal om innehållet bör väljas. Således är det av vikt att pedagoger i förskolan skapar tillfällen där barnen görs delaktiga och får utöva inflytande i både litteraturvalet och under högläsningstillfällena då det kan vara en inverkan för att väcka deras intresse för skriftspråket, texter och litteratur av olika slag.

4.3 Högläsarens betydelse

Olika faktorer kan påverka utfallet av högläsningssituationen. En faktor som kan bidra till barns intresse för högläsningssituationen är läsarens engagemang och hur denne använder sin röst. Att läsa med inlevelse handlar bland annat om att variera röstläget och att kommunicera med sitt kroppsspråk utefter bokens händelser (Heimer 2022, s. 106; Damber, Nilsson & Ohlsson 2013, s. 78).

Ett annat sätt att arbeta med högläsning kan vara att använda sig av boksamtal. Heimer (2022, ss. 59, 80) förklarar att boksamtal utgörs av frågor kring bokens innehåll där man bjuder in barns tankar, åsikter och funderingar kring innehållet. Dessa samtal beskrivs vara lika viktiga som läsningen i sig och ses som betydelsefullt för att väcka barns intresse för böcker, skapa en läsande gemenskap samtidigt som det kan bidra till en ökad förståelse för bokens innehåll.

Vidare har Alatalo (2021, ss. 54-55) listat olika typer av frågor att ställa barnen under högläsningstunden. Bland annat frågor som lyfter detaljer i texten, även kallat faktafrågor, såsom under vilken tidsperiod berättelsen inträffar eller vilken specifik djurart som visas. Det kan också handla om frågor som utmanar barnen att tänka utanför det som står skrivet i texten, frågor som uppmuntrar barnen att ge sin åsikt om olika händelser, frågor som gör att barnet får relatera till sin egen erfarenhet eller förklara vad de tror kommer inträffa härnäst. Slutligen belyses även frågor kring ords betydelse.

Sammanfattningsvis kan läsarens upplägg av högläsningssituationen ha inverkan på hur stunden kommer att upplevas av barnen. Att det blir en social stund där barnen får mötas och samtala kring texter ses som betydande utifrån ett sociokulturellt perspektiv. Litteraturvalet skulle kunna påverka barnens intresse för högläsning. Vidare bör läsaren engagera sig i berättelsen, bjuda in barnens tankar och funderingar och ställa utmanande, öppna frågor för att det ska bli en givande stund för utveckling och lärande.

5. Tidigare forskning

I detta avsnitt beskrivs tidigare forskningsresultat om användandet av högläsning, resonemang om användandet av digitala böcker och även hur barns intresse för böcker och högläsning kan väckas. Därefter redogörs förskolors litteraturval och de beslut som ligger till grund för dessa. Slutligen presenteras förskollärares resonemang om det lärande högläsningen kan möjliggöra, utifrån tidigare studier där förskollärare intervjuats.

5.1 Användandet av högläsning i förskolan

Norling (2014) lyfter att förskolans läroplan framhåller att barnen ska ges möjligheter att utveckla sitt intresse för skriftspråk och den språkliga förmågan. Vidare poängteras även att det inte ges några tydliga didaktiska riktlinjer för hur pedagoger bör arbeta för att skapa språkstimulerande miljöer och aktiviteter i förskolan. En möjlig påföljd av detta skulle kunna vara att arbetet med exempelvis högläsning därigenom kan variera, då målen och riktlinjerna i förskolans läroplan ger ett stort tolkningsutrymme.

När det kommer till när högläsning genomförs tycks det oftast användas i ett disciplinärt syfte, och i anslutning till måltider. Högläsningen används då som ett sätt att samla barngruppen och momentet sällan följs upp av boksamtal eller andra planerade aktiviteter utifrån förskolans läroplansmål (Damber 2015). I Alatalo och Westlunds forskningsresultat (2021) beskrivs det hur högläsning ofta används som en form av läsvila med syfte att få barnen att varva ned och återhämta sig efter lunch. Läsvilan beskrivs också som nödvändig ur den aspekten att barnen behöver få en lugn stund och tillfälle att vila. Syftet med högläsningen handlar då snarare om återhämtning eller att samla gruppen, snarare än att skapa möjligheter till det lärande som högläsning kan bidra med.

Ett annat sätt att arbeta med högläsning är att skapa förutsättningar för en interaktiv dialog under högläsningstunder med barnen. Det kan då vara av vikt att fundera kring hur stunden ska organiseras för att skapa förutsättningar för interaktiva dialoger. Pedagoger i en studie framhåller att högläsningen fungerar som bäst när den genomförs i en mindre konstellation, där ett mindre antal barn sitter ner tillsammans med den vuxne (Alatalo & Westlund 2021). Det lyfts att då kan barnen ges möjlighet att samtala om innehållet, sitta nära samt röra vid och peka på bokens innehåll.

En mindre konstellation som kanske bara består av en pedagog och ett barn möjliggör också att högläsningen kan användas ur ett omsorgsperspektiv (Alatalo & Westlund 2021). Ur denna aspekt lyfter pedagogerna i studien att de barn som varit oroliga eller upprörda kan få närhet av en vuxen och slappna av, vilket möjliggör att bokstunden kan bli ett sätt för barnet att bearbeta sina känslor. Vidare skulle en sådan typ av situation också kunna vara ett sätt där det enskilda barnet verkligen får chansen att bli hörd, få bearbeta tankar och känslor såväl som bokens innehåll genom att samtala med den vuxne. En mindre konstellation under högläsningstillfället kan därmed möjliggöra både närhet ur ett omsorgsperspektiv likväl som barnens talutrymme och delaktighet.

Högläsningen kan även användas som utgångspunkt för andra aktiviteter. Genom högläsning får barn öva på att skapa inre bilder och utveckla användandet av sin fantasi (Alatalo &

Westlund 2021). I en studie beskriver de medverkande pedagogerna hur böcker används som utgångspunkt för att arbeta med dramatiseringar utifrån böckernas innehåll (Hvit 2014). I dessa dramatiseringar används rekvisita i form av bland annat leksaksdjur, dockor och möbler. Syftet med dramatiseringarna är att barnen får återberätta och uttrycka bokens innehåll på andra sätt än endast verbalt och därigenom skapas förutsättningar för barnen att öva på berättande, oavsett var barnet befinner sig i sin verbala språkutveckling. Däremot betonar pedagogerna att i denna process uppmuntra barnen att sätta ord på sina handlingar. Vidare framhäver Brodin och Renblad (2020) att när barn får bearbeta sina erfarenheter av böcker genom leken och olika estetiska uttrycksformer har det visat sig vara gynnsamt för språkutvecklingen.

Vidare är en svårighet kopplat till användandet av högläsning i förskolan att finna tid till det i verksamheten. Resultatet i en studie visar att pedagoger periodvis inte läser en enda bok, trots kunskaper om högläsningens betydelse för språkutvecklingen (Alatalo & Westlund 2021). I samma studie uppmärksammas att pedagoger upplever en svårighet att finna tid till att sitta ned med ett eller några barn och läsa då andra arbetsuppgifter är tidskrävande. Samtidigt svarar mer än hälften av förskollärarna i en annan studie att de läser dagligen tillsammans med barnen (Alatalo, Norling, Magnusson, Tjåru, Hjetland, & Hoflundsengen 2023). Resultatet visar också att mer än en fjärdedel av högläsningen inte sker vid planerade tillfällen. Detta skulle gå att tolka som att barnens intresse för böcker är stort och att högläsningen är ett prioriterat moment i deltagarnas verksamhet. Således verkar det finnas en stor variation i hur ofta och vid vilka tillfällen högläsningen sker.

5.2 Litteraturvalet i förskolan

Olika metoder för att väcka barns intresse för böcker framkommer utifrån tidigare studier. Antingen utgörs litteraturvalet av barnens aktuella intresseområden, som pedagogerna observerar för att identifiera före köp eller lån av böcker, eller så görs barnen delaktiga i valet av böcker (Brodin & Renblad 2020). Barnen kan även bes ta med böcker hemifrån (Damber 2015; Norling 2014). Att litteraturen väljs utifrån barnens intresse är ett sätt att uppmuntra till aktivt deltagande i samtalet (Alatalo & Westlund 2021).

Samtidigt visar tidigare studier att de vuxna ofta avgör när, hur och vad som läses på förskolan. En studie visar att initiativet till bokläsning oftast tas av de vuxna och att flertalet av dessa gånger sker just under läsvidan (Damber 2015). Pedagoger i en annan studie har berättat att deras intresse för bokläsning kan påverka hur ofta högläsningen sker och vilka böcker som läses (Alatalo & Westlund 2021). I samma studie framkommer att den boktyp som främst används är den respondenterna upplever vara mest intressanta att läsa.

Vidare synliggör en annan studie pedagogers hantering av stereotypa böcker och att de ibland väljer att modifiera vissa framställningar av stereotypiska karaktärer eller händelser (Hermansson & Nordenstam 2020). Däremot uttrycker de också att justera och ändra ursprungstexten tycks vara svårare att genomföra än att faktiskt inte använda dessa böcker och istället bara bruka normkritisk litteratur. Tidigare har de bett barnen ta med böcker hemifrån. Detta har de slutat med då det kan förekomma stereotypiska karaktärer som de anser vara svåra att bemöta och förklara för barnen, vilket har resulterat i att de endast använder sig av normkritisk litteratur på förskolan.

5.3 Digitala applikationer

Numera finns utöver den klassiska bokläsningen också digitala bibliotek tillgängliga genom internet. En av dessa är applikationen Polyglutt som är en digital bokhylla med böcker inlästa på både svenska och andra språk. Lindeman, Svensson och Enochsson (2021) framhåller hur användandet av applikationen möjliggör fler barns deltagande då alla får plats, kan se bilder och få ta del av samma berättelse då boken projiceras upp på väggen. Vidare betonas även att applikationen möjliggör att barn med svenska som andraspråk kan få ta del av högläsning på sitt modersmål på förskolan.

Trots att det kan ses som fördelaktigt tillsammans med en större grupp barn så kan det också finnas nackdelar med användandet av digitala böcker. En studie som genomförts på en svensk förskola med 2-åringar visar att förutsättningarna för den verbala kommunikationen mellan barnet och pedagogen försämras när barnet använder en iPad. Förutsättningarna för interaktionen mellan de två parterna jämfördes mellan samtal under fysisk bokläsning respektive samtal när barnet använder sig av en iPad. Resultatet visar att barn använder det kroppsliga språket ökar när de använder sig av iPaden, medan det verbala minskar jämfört med under bokläsningen (Samuelsson, Price & Jewitt 2022). Mot denna bakgrund skulle en möjlig påföljd av att fysiska böcker som byts ut mot applikationen Polyglutt kunna vara att barnen inte ges samma språkliga utbyte av bokläsningen.

5.4 Möjligheter till lärande genom högläsning

Ett användande av högläsning kan gynna barns lärande på flera olika sätt, speciellt språkutvecklingen. Att barnen får ta del av högläsning beskrivs som betydande för språkutvecklingen då det leder till ett utökat ordförråd och barnen ges även tillfälle att öva på att samtala på olika sätt med varandra under tillfället (Damber 2015). Vid gemensam bokläsning ges barnen även möjligheten att öva på att förmedla ett händelseförlopp. I samtal med andra får de ta del av varandras uppfattningar kring ett gemensamt innehåll som samtliga tagit del av (Norling 2014).

Det ses som betydelsefullt att använda sig av efterföljande samtal och reflektion utifrån bokens innehåll. Barnen ges då möjlighet att uttrycka sin tolkning och förståelse av innehållet och därmed utbyta perspektiv med varandra och få en bredare förståelse för bokens innehåll och de frågor som diskuteras (Brodin & Renblad 2020).

Vidare kan högläsning också användas för att lyfta olika etiska situationer som barnen får reflektera kring. Flera pedagoger framhåller att genom litteratur kan medvetenheten om den egna situationen och även förståelsen för andra människors levnadsförhållanden ökas (Damber 2015; Hermansson & Nordenstam 2020). Ytterligare en aspekt som kan lyftas och utmanas genom litteraturen är stereotypiska könsnormer (Alatalo et al. 2023; Hermansson & Nordenstam 2020).

Litteraturen kan också användas för att uppmärksamma konflikter som förekommit i barngruppen. Genom samtal om bokens innehåll kan barnen uppmuntras att reflektera över bokens händelser och således komma med förslag på lösningar till konflikterna (Alatalo & Westlund 2021; Hermansson & Nordenstam 2020).

Vid bokläsning tillsammans med barn förekommer ofta nya ord och begrepp. Huruvida dessa uppmärksammas eller inte skiljer sig åt mellan olika pedagoger, vilket även tillvägagångssättet därefter gör. Hanteringen av obekanta begrepp i samband med högläsning diskuteras av pedagoger i en studie av Alatalo och Westlund (2021). Där berättar en respondent att hon först brukar läsa hela sidan och därefter ställer frågan om det var något av det de precis läst som barnen inte förstod, medan en annan kontinuerligt under bokens gång frågar barnen om innebörden av olika ord. Flera uttrycker att svåra ord ibland byts ut mot liknande ord som är enklare för barnen att förstå, medan en annan istället stannar upp och förklarar ordets innebörd för barnen. Däremot menar en av respondenterna att fråga barn om särskilda ord är ett utdaterat sätt att läsa på och låter barnen förstå det de behöver förstå utifrån sammanhanget.

Sammanfattningsvis synliggör det tidigare forskningsfältet olika sätt som pedagoger arbetar med högläsning i förskolan på. De planerade tillfällena vi kan se utifrån forskningsfältet verkar mest vara genom läsvidan, och att syftet då mer är att samla gruppen eller i återhämtningssyfte. Det synliggörs också hur man kan arbeta med högläsning genom dramatiseringar och att barnen får uttrycka sig genom flera uttrycksformer. Flera tidigare studier visar också att pedagoger upplever svårigheter att finna tid till högläsning i verksamheten.

Genom tidigare studier synliggörs också olika sätt att göra barnen och deras intressen inkluderade i litteraturvalet. Vidare lyftes även olika lärandeområden som kan främjas i samband med böcker och högläsning, bland annat kan barnen ges en rikare språklig förståelse och ges kunskaper om etiska situationer och olika människors levnadsförhållanden.

6. Metod

I nedanstående avsnitt presenteras studiens val av metod. Därefter kommer en närmare beskrivning av studiens respondenter, tillvägagångssätt och bearbetning av det insamlade materialet redogöras för.

6.1 Kvalitativ metod

Undersökningen har genomförts med hjälp av en kvalitativ forskningsmetod. Just kvalitativa studier är passande när syftet är att förstå någonting, till exempel undersöka på människors sätt att tänka och urskilja olika tillvägagångssätt (Trost 2012, s. 32). Då syftet med studien är att undersöka hur förskollärare resonerar kring användandet av högläsning och lärandet som kan möjliggöras därigenom föll sig en kvalitativ forskningsmetod relevant för att besvara studiens frågeställningar. Undersökningen utgörs av intervjuer med verksamma förskollärare där de ombetts berätta om hur de exempelvis använder sig av högläsning och böcker, vad de ser för hinder och möjligheter kopplat till genomförandet samt vilka olika typer av lärande som kan gynnas därigenom.

Kvalitativa forskningsmetoder, i detta fall intervjuer, utgörs av enkla frågor som kan bidra till utförliga och detaljerade svar (Christoffersson & Johannessen 2015, s. 16; Trost 2010, s. 25). Då kvalitativa intervjuer ofta utgår från öppna frågor möjliggörs en variation av svar. Vidare möjliggörs även flexibiliteten i mötet mellan forskaren och respondenterna och den som

intervjuar kan anpassa sina frågor utefter respondentens uttalanden (Christoffersen & Johannessen 2015, s. 16; Ahrne & Svensson 2022, s. 15).

Studiens datamaterial utgörs av förskollärares uttalanden om sitt arbete med högläsning. Vi har använt oss av semistrukturerade intervjuer, där vi utgått från en intervjuguide som innefattar en lista av ämnen och övergripande frågor (se Christoffersen & Johannessen 2015, ss. 85-86). Intervjuguiden (se bilaga 1) har använts som utgångspunkt för frågeställningar i varje intervju, för att möjliggöra att svaren blir jämförbara (se Christoffersen & Johannessen 2015, s. 85).

6.2 Urval och presentation av intervjupersoner

De rektorer som kontaktades har vi en tidigare koppling till, vilket innebär att studiens respondenter valts utifrån ett bekvämlighetsurval. Denna typ av urval är det mest lättillgängliga, men dock inte det mest önskvärda (Christoffersen & Johannessen 2015, s. 57). På grund av begränsad tid till att genomföra studien valdes bekvämlighetsurvalet. Ett större urval, det vill säga ett större antal eller respondenter från fler förskolor, skulle däremot kunna möjliggöra ett ännu mer innehållsrikt material kring hur förskollärare beskriver att de arbetar med högläsning.

Kvalitativa forskningsmetoder kännetecknas av att få mycket information genom ett mindre antal respondenter. För att samla in relevant data utifrån studiens frågeställningar blir det av vikt att välja målgrupp, för att därefter välja vilka som ska delta i studien (Christoffersen & Johannessen 2015, s. 53). De urvalskriterier vi utgått från vid val av respondenter är utbildade och yrkesverksamma förskollärare, för att få ett verklighetsnära resultat om hur förskollärare beskriver att de arbetar med högläsning och vilka olika lärande som kan möjliggöras därigenom. Även för att besvara studiens syfte och frågeställningar, som inriktar sig på just förskollärare.

Respondenterna i denna studie är åtta förskollärare som arbetar på fem olika förskolor i två kommuner i Västra Götaland. Att flertalet respondenter kommer från olika förskolor var önskvärt då vi hade en hypotes om att det kunde möjliggöra en större variation i resultatet än om flertalet respondenter kom från samma arbetsplats. Med detta menar vi att förskollärare från samma arbetsplats förmodligen kommer ha en samsyn gällande arbetet med högläsning då detta eventuellt diskuterats under exempelvis gemensamma planeringsdagar. Även för att de troligtvis har ungefär samma förutsättningar gällande andra aspekter såsom tillgängligheten av böcker på förskolan och samverkan med biblioteket.

De åtta respondenternas erfarenheter av att arbeta som förskollärare varierar mellan 3-34 år. En har arbetat i tre år, medan tre har varit verksamma i över 25 år. Resterande fyra respondenter har 8-14 års erfarenhet som verksamma förskollärare. I dagsläget arbetar sex av åtta respondenter med förskolebarn som är tre år eller äldre, men max fem år. En av respondenterna arbetar med barn i åldern ett till tre, och en annan med två-, tre- och fyraåringar.

6.3 Pilotstudie

Den första intervjun som genomfördes var en pilotstudie. Denna gjordes för att pröva det tänkta upplägget och se om det var hållbart att utföra (se Davidsson & Patel 2019, s. 81). Det

vill säga om frågeställningarna var tydliga för respondenten och om eventuella ändringar behövde göras för att kunna besvara studiens frågeställningar. Efter att ha genomfört pilotstudien så märkte vi att en av frågeställningarna behövde delas upp i två, då det blev mycket för respondenten att komma ihåg i en och samma fråga. Den frågan som ändrades till att bli två enskilda var frågorna om hinder och möjligheter kopplat till genomförandet av högläsningstunder (se bilaga 1, frågeställning 1g och 1h). Under pilotstudien ställdes frågan “Ser du några hinder respektive möjligheter med genomförandet av högläsningstunder?”, vilket bedömdes bli för mycket information att få med i en och samma fråga. Därav delades frågan upp i två, det vill säga en för eventuella hinder och en för möjligheter istället.

En annan lärdom från pilotstudien var att inte anteckna samtidigt som intervjun pågick. Det bedömdes dels vara ett störningsmoment som kunde stressa respondenten, och dels försvårade interaktionen och att kunna hålla ögonkontakt med denne under intervjun.

Innehållet i pilotstudien bedömdes vara användbart utifrån studiens frågeställningar. Inga andra justeringar än uppdelningen av en fråga och beslutet att inte anteckna behövde göras, vilket medförde att innehållet i denna intervju ingår i resultatdelen.

6.4 Genomförande

För att hitta våra respondenter kontaktades sex olika rektorer via mail med en fråga om någon av deras anställda förskollärare skulle vilja delta i en intervjustudie. I mailet bifogades även ett informationsbrev som förklarade studiens syfte, genomförande och etiska överväganden (se bilaga 2). En av rektorerna svarade inte på mailet, vilket ledde till ett bortfall av potentiella respondenter. De andra rektorerna återkopplade med namn på förskollärare som kunde tänka sig att delta i studien, vilka därefter kontaktades för att bestämma tid och plats för intervju.

Intervjuerna skedde i ett avskilt rum där vi och respondenten var ensamma. En intervju genomfördes på ett bibliotek, medan de andra var på förskollärarnas arbetsplatser. Längden på intervjuerna varierade mellan 11-28 minuter, varav två intervjuer var under 14 minuter och två över 27 minuter. Resterande fyra intervjuer varade i cirka 20 minuter. En möjlig anledning till att längden på intervjuerna varierade så kan vara att de två kortare genomfördes precis i början av studien och att vi fann det svårt att avgöra hur mycket vi kunde flika in med följdfrågor under intervjun vid detta stadie.

Inledningsvis började samtliga intervjuer med en försäkran om att respondenten fått ta del av informationsbrevet, och annars erbjöd vi att visa det vid detta tillfälle. Därefter fick respondenten ta del av och skriva under en samtyckesblankett (se bilaga 3) samt meddelades om hur personuppgifterna kommer att hanteras (se bilaga 4). Varje intervju spelades in för att möjliggöra att den intervjuades uttalanden skulle återges korrekt. Under intervjuerna agerade vi båda som aktiva lyssnare. Efter varje intervjutillfälle transkriberades inspelningen, varpå den sedan raderades från våra enheter och laddades upp i lärportalen Canvas.

Under genomförandets gång reflekterade vi kring intervjufrågor, hur frågorna uppfattades av respondenterna och hur vi skulle kunna ställa frågorna istället eller omformulera dem för att möjliggöra att de besvarar våra frågeställningar. En löpande analys under bearbetningens gång kan därmed vara en fördel (se Davidson & Patel 2019, s. 151).

6.5 Bearbetning och analys

Efter att samtliga intervjuer genomförts påbörjades bearbetning av det insamlade materialet. Eftersom intervjuerna spelades in lyssnades först ljudinspelningarna igenom och intervjun skrevs ned ordagrant. Såväl våra som respondenternas ordval antecknades med de exakta ord som sades, även pauser och skratt skrevs ned. För att skydda individens integritet och för att undvika talspråk har vissa tilläggsord såsom “liksom, så, typ” eller dialektala ord tagits bort i citaten som visas i resultatdelen. Detta beslut togs även ur en etisk synpunkt å respondenternas vägnar, för att återberätta deras utsagor professionellt (se Trost 2010, ss. 156-157). Med detta sagt har inga uttalanden förändrats i sin helhet, det är fortfarande respondenternas meningar som återberättas. I vissa fall har delar av en berättelse utelämnats, vilket då visas genom “[...]”.

När samtliga intervjuers innehåll var nedskrivna samlades dessa i ett gemensamt dokument. Därefter kopierades dokumentet och ett nytt med samma innehåll skapades, vilket möjliggjorde att flytta runt respondenternas uttalanden utan att originalanteckningarna skadades. Först sammanställdes samtliga respondenters svar under respektive fråga, för att få en överblick över det insamlade materialet. Därefter sorterades deras uttalanden in i olika teman utifrån intervjuguidens frågeställningar. De olika teman som användes var bland annat; arbetet med högläsning, högläsarens roll, vad som är viktigt vid högläsning med barn, val av litteratur, lärande genom högläsning och så vidare. Under dessa teman fördes respondenternas uttalanden kring det specifika temat in och innehållet skrevs ut i pappersform. Efter detta påbörjades en tematisk analys, som innebär att söka efter gemensamma teman i respondenternas uttalanden för att jämföra hur de resonerat kring samma fenomen (Löfgren 2021, s. 168). För att synliggöra och särskilja olika mönster eller andra tänkbara delar av respondenternas berättelser användes olika färgpennor (se Trost 2010, s. 154). Exempelvis markerades spontana högläsningssituationer med gul färg, och planerade med rosa i avsnittet om arbetet med högläsning. I avsnittet om möjligheter till lärande genom högläsning markerades uttalanden om faktakunskaper med gult, och empati och förståelsen för andra med rosa. Under bearbetningen av datan rensades kontinuerligt material som inte var relevant för att besvara studiens frågeställningar bort.

För att inte ta respondenternas uttalanden ur dess kontext har vi försökt att inte överanalysera materialet, utan istället utgå från det konkreta, och det vi kan förstå (se Trost 2010, s. 152).

6.6 Forskningsetik

Etiska överväganden och riktlinjer spelar en viktig roll vad gäller genomförande, forskningens kvalitet samt hur forskningsresultat kan användas på ett ansvarsfullt sätt. För att möjliggöra en kvalitet i studien har vi utgått från Vetenskapsrådets (2017, ss. 2, 39) riktlinjer och principer gällande sekretess, tystnadsplikt, anonymitet och konfidentialitet. Det innebär bland annat att ingen obehörig fått ta del av uppgifterna vi givits i förtroende och att innehållet i intervjuerna endast använts i forskningssyfte, det vill säga denna studie. Personernas namn har anonymiserats, det vill säga att det inte går att koppla vem som sagt vad. Inga personuppgifter har heller tagits med i transkriberingen av intervjuerna, utan de benämns “Intervju 1, 2, 3” och eventuella namn på personer eller avdelningar har bytts ut mot andra fingerade namn redan under transkriberingen. I resultatet benämns respondenterna som förskollärare 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 och 8 för att deras identitet ska hållas skyddad då personliga uppgifter avidentifierats.

Såväl innan genomförandet, under intervjuerna som underbearbetningen av resultatet har olika etiska överväganden tagits i beaktning. Både rektorer och respondenter har, som tidigare nämnts, fått ta del av ett informationsbrev kring studiens syfte, genomförande, bearbetning och respondentens rättigheter i samband med sin intervju. Respondentens rättigheter innebär bland annat att deltagandet är frivilligt, att denne när som helst har rätt att avbryta sin medverkan utan vidare förklaring. Innan intervjun har samtliga deltagare skrivit under en samtyckesblankett (se bilaga 3) och fått ta del av information kring hantering av personuppgifter, där det bland annat framgår vilka som kan komma att ta del av det insamlade materialet och respondentens uppgifter (se bilaga 4).

6.7 Validitet och reliabilitet

Validitet och reliabilitet är två väsentliga begrepp inom forskning och kan ses som viktiga vad gäller forskningens kvalitet, relevans och tillförlitlighet till forskningsprocessen (Christoffersen & Johannessen 2015, ss. 21-22; Fejes & Thornberg 2019, s. 275).

Utifrån studiens resultat om hur förskollärare arbetar med högläsning och de olika typer av läranden som kan möjliggöras därigenom så blir det betydelsefullt huruvida respondenter eller andra förskollärare känner igen sig i resultatet eller inte. Om andra förskollärare som tar del av studien känner igen sig, skulle resultatet kunna ses som relevant och uppfylla kravet om validitet. Fejes och Thornberg (2019, s. 275) menar att validitet också handlar om ifall studien faktiskt undersöker det som avses att undersökas. Studiens validitet kan också stärkas på så sätt att vi använt oss av en pilotstudie för att utvärdera intervjufrågorna och hur dessa tolkades av en av respondenterna. Vi menar att det skapar en högre validitet då materialet testades tillsammans med en respondent innan samtliga respondenter fick ta del av det, för att undersöka eventuella oklarheter i våra frågeställningar och dess innehåll.

Reliabilitet däremot handlar om hur noggrann och exakt undersökningens data faktiskt är och handlar därmed om hela forskningsprocessen och dess tillförlitlighet. Det innefattar bland annat vilka data som används, hur datainsamlingen gått till och hur datan har bearbetats (Christoffersen & Johannesen 2015, ss. 21-22). Genom att läsaren kan ta del av de olika stegen i tillvägagångssättet och genomförandet av denna studie har vi en transparens under både datainsamling och analysarbete för att stärka studiens reliabilitet.

6.8 Metoddiskussion

Som tidigare nämnt gjordes en löpande analys under datainsamlingens gång. Denna innefattade en kontinuerlig reflektion och diskussion kring det insamlade materialet och likheter och skillnader mellan respondenternas utsagor efter varje intervju. Ett misstag som begicks var att den löpande muntliga analysen inte dokumenterades på något sätt, vilket kan vara betydande inför den slutliga analysen (se Patel & Davidsson 2019, s. 151).

Intervjuerna utgick från innehållet i en intervjuguide (se bilaga 1). Ett val vi gjort är att inte lämna ut frågorna i förhand, för att få så uppriktiga svar som möjligt. Frågorna visades istället på plats innan varje intervju startade, för att respondenten skulle vara förberedd på innehållet under intervjuens gång. Genom att vi genomfört intervjuer har vi fått ta del av förskollärarnas beskrivningar av sitt arbete med högläsning. Om vi istället skulle ha genomfört observationer skulle resultatet eventuellt kunnat se annorlunda ut. Då hade vi kunnat få se exempel på hur

de spontana eller planerade högläsningssituationerna ser ut i praktiken. Men en annan aspekt att ha i beaktning vid observationer är att situationerna skulle kunna påverkas och nyanseras av våra tolkningar, vilket också hade kunnat medföra en variation i resultatet.

Eftersom det var första gången vi utförde denna typ av studie och även använde intervjuformen semistrukturerade intervjuer var det svårt att veta vilken roll som skulle intas vid mötet med respondenten. Då det var att ta del av den intervjuades resonemang och åsikter som var syftet med studien upplevdes balansgången mellan att ha ett samtal eller en intervju vara invecklad. Vår roll under intervjuerna har varit lite mer inlyssnande, och öppna frågor med avsikt att få respondenten att berätta sin tolkning har ställts. Ibland märkte vi på respondentens svar att frågeställningen varit otydlig, vilket då gjorde att vi flikade in med ett förtydligande av frågan. För att försäkra att vi förstätt respondenten på rätt sätt ställdes kontrollfrågor. Däremot kan den faktor att intervjuerna mer efterliknade en strukturerad intervju än ett samtal ha påverkat det insamlade materialet och intervjuernas innehåll. Dels då fler frågor och tankar från vår sida hade kunnat leda in på fler samtalsområden med respondenterna, och dels kanske således ännu mer utvecklade resonemang och problematiseringar. Däremot var intervjuguiden enligt vår mening innehållsrik och förskollärarna kom in på många betydande delar inom användandet av högläsning, ur flera olika aspekter.

7. Resultat

I detta avsnitt presenteras studiens resultat utifrån genomförda intervjuer med förskollärare. Resultatet ställs i relation till studiens syfte och forskningsfrågor. För att visa hur resultatet svarar på frågeställningarna delas resultatavsnittet upp i två delar. Avsnitt 7.1 besvarar första frågeställningen; hur förskollärare beskriver att de arbetar med högläsning i förskolan. Vidare innefattar avsnitt 7.2 datamaterial som besvarar den andra frågeställningen; vilken betydelse förskollärare anser att högläsning har barns utveckling och lärande.

7.1 Arbetet med högläsning

I följande avsnitt redogörs det insamlade materialet kring respondenternas arbete med högläsning för. Avsnittet avser besvara studiens första frågeställning; "*Hur beskriver förskollärare att de arbetar med högläsning i förskolan*"?. Utifrån resultatet delas arbetet upp i fyra delar; högläsning som läsvila, planerad respektive spontan högläsning, fysiska och digitala böcker samt högläsarens roll.

7.1.1 Högläsning som läsvila

När det kommer till planerade högläsningsaktiviteter så beskriver sju av åtta respondenter hur det främst är vid läsvidan de använder sig av en planerad högläsning, vilket sker dagligen. Flertalet beskriver att läsvidan blir ett sätt att samla gruppen efter lunch, då personalen har sina raster och ska ordna andra arbetsmoment såsom att plocka undan efter måltiden. Beroende på vilken åldersgrupp förskollärarna arbetar med är det inte alltid hela gruppen som är med på denna läsvila, då vissa barn sover vid denna tid. Olika resonemang kring syftet med en läsvila framträder genom förskollärarnas utsagor. Förskollärare 3 beskriver att läsvidan används för att samla gruppen, men att de försöker göra stunden meningsfull ändå:

“Just vid läsvidan så blir syftet bara att alla ska samlas, och att man ska liksom komma ner lite i varv men också få något att diskutera kring. Vi försöker ju välja lite vilka böcker vi tar, nu håller vi på mycket med odling och då försöker vi ta typ “Castor Odlar” för att ändå försöka koppla det till där vi är nu. [...] Försöka ha lite tanke bakom det” (Förskollärare 3)

Förskollärare 8 beskriver att syftet med läsvidan inne hos dem är att det ska vara en form av återhämtning:

“Då har vi att man ligger på golvet och så projicerar vi upp i taket, för då anser vi att de vilar bäst. För då har vi verkligen vila som är syftet och sen vad vi projicerar är inte det viktiga, utan huvudsaken är att de landar” (Förskollärare 8)

Samtidigt förklarar förskollärare 5 att de inte längre använder sig av böcker eller högläsning under vilostunden då det anses vara koncentrationskrävande, och inte en form av återhämtning:

“Jag har inte jobbat mycket med högläsning egentligen tidigare, utan då har det mest varit att man tagit det i samband med vila för att man ska samla barnen och det tycker jag inte är ett så bra sätt. Det är inte vila anser jag med högläsning, för det är ganska koncentrationskrävande. Men man gör det för att man frigör personal och kan samla dem” (Förskollärare 5)

Beroende på vilken ålder förskollärarna arbetar med är det inte alla barn som kan vara med på läsvidan, då vissa barn sover vid denna tidpunkt. Förskollärare 1 beskriver att de just därför har omformat dagsschemat för att möjliggöra att alla barn ska få ta del av högläsning:

“Men sen har vi även, just för att alla barn inte har tillgång till högläsning eftersom man oftast har högläsningen efter maten, och då har vi flera barn som har gått hem. Så vi har ändrat om så att vi har en lästund för de barnen som gått hem och sover och så innan vi går ut, för att alla barnen ska få tillgång till det” (Förskollärare 1)

Således är läsvidan något som de flesta av respondenterna använder sig av, däremot varierar både upplägget och syftet med stunden.

7.1.2 Planerad respektive spontan högläsning

Som tidigare nämnt visar studiens resultat att mycket av den planerade högläsningen sker i samband läsvidan. Men respondenterna beskriver även att planerad högläsning förekommer i samband med andra aktiviteter, såsom att den integreras i projektarbeten eller andra språkliga aktiviteter.

Förskollärare 5 berättar att de börjat arbeta mer systematiskt med högläsning och då främst i smågrupper. Grupperna består som mest av sju barn. Vid dessa tillfällen har pedagogerna valt ut mellan 1-3 böcker som läses och har boksamtal tillsammans med barnen kring böckernas innehåll. Hon förklarar att det inte alltid är lätt att veta hur ett boksamtal kan se ut och därav är det betydande att reflektera tillsammans med sina kollegor efteråt:

*“Fast det var inte så lätt som vi trodde *skratt*. Nej, det var också en erfarenhet liksom hur man samtalar kring böckerna och vilka frågor och där kan man känna att det är ganska bra om man får med sina kollegor för man vill få lite input. Vi har ju reflektion och så, och då har vi pratat lite om vad vi tog upp, och då har det varit “ja just det, det skulle man kunna fråga om och det kan man fråga om” och så” (Förskollärare 5)*

Andra sätt att använda sig av högläsning kan vara genom att den kombineras med andra språkstimulerande aktiviteter. En respondent förklarar till exempel att syftet med den planerade lästunden efter lunchen är att ge barnen ett språkligt utbyte och för att följa individuella språkplaner som utformats i samarbete med specialpedagogen.

Vidare beskriver två andra respondenter i sina intervjuer hur deras arbete med att sammanföra högläsning med andra språkstimulerande aktiviteter ser ut. Nedan förklarar förskollärare 7 hur de arbetat parallellt med sagor och språkutvecklande Bornholmsmodellen:

“I början av terminen jobbade vi med Bornholmsmodellen och då kom sagorna in. Vi kände lite att även om vi bytte kapitel i Bornholm så ville vi ändå fortsätta att jobba med samma saga, för vi kände oss inte färdiga. Sen slutade vi med Bornholm och då jobbade vi bara med sagor en period [...] Då körde vi sagoberättande utomhus, vi gjorde dockteater ute och vi lekte Bockarna Bruse vid tåget till exempel och låtsades att det var en bro mellan vagnarna och att trollet var där under” (Förskollärare 7)

Vidare förklarar fyra respondenter att de använder sig av högläsning och böcker för att inleda ett nytt projektarbete. Då väljs en bok utifrån det aktuella området ut och läses för att skapa spänning och förväntan hos barnen, innan projektet inleds. Förskollärare 5 beskriver att de oftast brukar inleda varje projekt med en saga för att väcka intresse:

“När vi började jobba med det här arbetssättet med att vi verkligen har projekt, och vi har varit med den här barngruppen sedan de var 1 år, har vi oftast inlett projekten med en saga för att fånga intresset. [...] Det funkar bra, och det fångar barnen” (Förskollärare 5)

När det kommer till att integrera högläsningen i andra aktiviteter beskriver respondenterna att detta görs genom att de använder flanosagor, sagopåsar eller dramatiseringar för att bearbeta böcker och sagors innehåll. Förskollärare 6 beskriver att de olika sagorna funnits tillgängliga i miljön så barnen själva kunnat gå dit och dramatisera:

“Ja just det, våra sagor! [...] Max bil, och vi läste vem är ledsen eller vad var det den hette, de bråkade om någonting, det gör vi och då får man in liksom drama och teater. Då brukar också de sagorna finnas i miljön så att man kan knyta an och barnen själva dramatiserar” (Förskollärare 6)

Förskollärare 8 beskriver ett temaarbete de haft med Petter och hans fyra getter och hur det genomsyrat hela avdelningen. Vidare förklarar hon att det går få in väldigt många delar av de kvalitetsmål och den årsplan som utformats genom att planera undervisningen utefter en bok:

“Nej, alltså böcker ger såna möjligheter om man vill och att det blir som en morot och att man nästan tävlar med sig själv om hur mycket man kan grotta ner sig i en bok. Om man märker att barnen tycker att den är väldigt rolig liksom. Och hur många delar ur våra kvalitetsmål och årsplan kan vi få in här? Då är det ju allt ifrån skapande, det är språket och det är matte och... Där vi kan räkna och det är färger och former och digitaliseringen, vi har Blue Bot-robotar till exempel och då stoppar vi in sidorna liksom, att såhär “Kan du åka nu till den blåa geten?” till exempel. Så det är verkligen bara fantasin som styr” (Förskollärare 8)

Förskollärare 5 beskriver att de arbetat med en saga genom att först berätta denna flera gånger för barnen. Därefter har barnen genom olika uttrycksformer fått bearbeta sagans innehåll. De har skapat egna figurer utifrån sagan av lera, och ska nu skapa egna digitala böcker där de återberättar sagan själva:

“Och just nu så håller vi på, för vi har skapande som övergripande mål [...] Så då har vi för att vi ska få in det, då har vi gjort till exempel att man ska återbilda i lera. Att de får välja vilken figur de vill göra i “Jack och bönstjälken” och så har vi gjort dem i lera så ska vi göra våra egna böcker sen. Så det ska vi börja med i veckan. Och så ska de få skapa sina egna böcker i BookCreator” (Förskollärare 5)

Studiens resultat visar att spontana högläsningstillfällen ofta uteblir eller sker i en mindre utsträckning. Endast tre av åtta respondenter förklarar att högläsningen främst sker vid spontana tillfällen och då flera gånger om dagen. Flertalet av respondenterna berättar hur högläsningen oftast sker vid planerade tillfällen, då de anser att det är svårt att finna tid till under resten av dagen. Förskollärare 4 beskriver att det händer mycket annat runtomkring som gör att den spontana högläsningen ofta blir avbruten:

“Det är många barn, alla lyssnar inte och det ska ske många olika grejer inne på en avdelning. Det ska tvättas, bytas, tröstas, hjälpas och då ska några försöka sitta och lyssna på en bok och då blir det hela tiden avbrutet [...] Man måste räcka till för så himla många” (Förskollärare 4)

Samtliga respondenter redogör för diverse utmaningar för att kunna genomföra spontana högläsningsaktiviteter, där främst organisationsmässiga aspekter lyfts. Det handlar bland annat om tiden att kunna sitta ner med några barn ostört, att det är stora barngrupper och få personal, andra arbetsuppgifter som tar tid och att många störningsmoment förekommer i bakgrunden. Bland annat att telefonen ringer, kollegor och vårdnadshavare kommer in, eller konflikter bland de andra barnen. När högläsningen blir avbruten upplever respondenterna att barnen tappar fokus och intresse för boken.

7.1.3 Fysiska och digitala böcker

När det kommer till huruvida fysiska eller digitala böcker så är respondenterna eniga om att de främst är förespråkare av fysiska böcker. Flera uttrycker att det ger en annan känsla att sitta tillsammans och läsa i en fysisk bok och bläddra bland sidorna. Samtidigt berättar också samtliga att de använder sig av den digitala applikationen Polyglutt. Vissa nämner att det ibland brukas som en nödlösning, eller när det är nödvändigt. Förskollärare 7 förklarar att användandet av Polyglutt möjliggör att hinna med andra arbetsuppgifter som förekommer i samband med lunchen:

“Alltså man känner ju ibland att man inte riktigt räcker till, också kommer det föräldrar och då ska man prata med dem, då är det så lätt att sätta på Polyglutt också känner man att man ändå hinner göra alla de här grejerna än att någon sitter fast i soffan med barnen. Ja det låter ju jättehemskt men...” (Förskollärare 7)

Förskollärare 4 förklarar att tjänsten är bra då utbudet är stort, men att det inte känns riktigt bra att låta barnet lyssna på en digital bok utan att själv vara delaktig genom att läsa texten i den digitala boken:

“Jag är ju förespråkare av fysiska böcker då. Digitala, i min värld känns det inte bra att ta fram en digital bok och bara “sådär”. Jag vill ha kontakt när jag läser för barn. Sen kan jag visserligen ta fram en digital och läsa det som är, det kan funka. Det finns ju mycket böcker att välja på [...] Men bara ta fram en digital bok, ställa den framför dig och “nu kan du lyssna på den”. Nej, jag tycker inte om det [...] Jag tycker inte att man behöver ha så himla mycket digitala grejer för små barn. Lär sig att umgås med varandra, prata med varandra liksom, den biten, den försvinner ju då” (Förskollärare 4)

Flera av respondenterna uttrycker att Polyglutt används då det underlättar att kunna ha hela gruppen delaktig i högläsningen, och att vid större samlingar är det att föredra. Detta då alla barn kan se bokens innehåll. Förskollärare 3 förklarar att Polyglutt möjliggör att kunna ha med hela barngruppen, men att det även underlättar möjligheten att kunna uppmärksamma detaljer i bokens bilder:

“Jag tycker att digitala böcker är väldigt smidigt, särskilt vid läsvidan för vi är 26 stycken som ska läsa bok, på en och samma gång. Då är det svårt att sitta med en fysisk bok och “nu ska alla se här” och vrida och vända. Då är det mycket lättare att kunna projicera upp på väggen, alla ser och man kan ju zooma in på olika detaljer i boken, “Åh, ser ni väderkvarnen här bakom?” och zooma in så det verkligen tydliggörs och man ser alla detaljer, så det är väldigt smidigt. Men samtidigt är det en annan känsla när man sitter med barnen med en fysisk bok, och bläddrar och liksom, så jag tycker att det är positivt med både och, men just vid större samlingar så är det mycket smidigare med digitalt” (Förskollärare 3)

Applikationen Polyglutt erbjuder alternativet att en berättarröst läser upp bokens innehåll, men det går även att ta bort så att man istället läser själv. När förskollärarna vill ha en mer givande bokläsning med barnen än just i syfte att samla hela gruppen beskriver flera att de väljer bort berättarrösten och istället läser boken med sin egen röst.

Vidare lyfter flera respondenter att Polyglutt är fördelaktigt då det finns flera olika språk tillgängliga, något som är väldigt tacksamt för att kunna erbjuda litteratur till de barn som har annat modersmål än svenska. Förskollärare 7 förklarar att de brukar välja samma bok och att den läses upp på både svenska och modersmålet, för att barnet ska få till sig båda delarna:

“Men fortfarande då med Polyglutt, och då har vi de som är arabisktalande, då har man satt på en saga på arabiska och sen satt på den på svenska också sen så att de får båda delarna. Och även där sitter man och samtalar lite om vad som händer så här” (Förskollärare 7)

Slutligen lyfter nästan alla respondenter att det är bra att Polyglutt finns, då applikationen möjliggör ett stort utbud av litteratur. Exempelvis kan det vara bra då de inte hunnit gå till biblioteket, när barnen efterfrågar ett visst ämne, för att relatera till en situation som uppstått eller för att i mindre grupper låta alla barn ta del av samma bok, vilket hade varit svårare med en fysisk bok då fler upplagor av samma behövs.

7.1.4 Högläsarens roll

Två frågor som ställdes under intervjuerna var hur en bra högläsare är och vad som är viktigt att ha i beaktning vid högläsning tillsammans med barn. I sina svar betonar samtliga respondenter inlevelsen och att variera rösten utefter bokens innehåll.

Under intervjuerna fick vi reda på att fyra av de åtta förskollärarna har gått två fortbildningar genom sitt arbete om språkutveckling och bokläsning i förskolan, där bland annat högläsning varit en del av innehållet i de båda kurserna. Samtliga av dessa betonade vikten av att ställa öppna frågor till barnen under högläsningen, där de bjuds in till att reflektera över och förmedla sina uppfattningar av bokens innehåll.

Flera respondenter betonar också vikten av att som högläsare vara förberedd. Att vara förberedd handlar då om att vara medveten om bokens handling för att kunna veta när och hur rösten ska förändras, vilket möjliggör inlevelsen. Bland annat lyfter förskollärare 6 att det underlättar att vara förberedd för att kunna förmedla rätt känsla i rätt sammanhang:

“Det bästa är om man är förberedd, men det händer ju inte så ofta. För då vet man ju precis, ibland kan man läsa en mening “skrattade Pelle” och så har man läst helt allvarligt. Ibland är man ju snabb så man hinner se slutet av meningen men...” (Förskollärare 6)

Vidare innefattar att vara förberedd också en medvetenhet om vilken litteratur barnen får möta och att kunna besvara deras frågeställningar. Förskollärare 5 lyfter att kvaliteten på barnlitteraturen varierar och att vissa böcker kan väcka stora funderingar hos barnen:

“Sedan är det också att ha tiden till att välja ut böcker, eller läsa igenom böcker innan. Det har ju hänt många gånger att man tar en bok och liksom “oj vad var det här för konstig bok?”. [...] Man skulle önska att man hade mer tid. Att hinna läsa igenom böcker innan så man kan välja ut. För att det är många dåliga böcker också och en del böcker kan ta upp så svåra frågeställningar som man kanske inte alls har tänkt sig om man bara ska typ läsa en bok snabbt innan maten. Och man känner att “oj, det här blev ganska stort, det här skulle man nog behöva prata om”. Och då har man inte koll på det innan.” (Förskollärare 5)

Ytterligare en aspekt som flera respondenter lyfte när det gäller vad högläsaren bör ha i beaktning vid högläsning tillsammans med barn är att känna av stunden och anpassa därefter. Dels handlar det om barnens intresse för boken, dels hur och när ett boksamtal kan användas. Förskollärare 1 lyfter läsarens flexibilitet i att avgöra när och hur boksamtal är passande:

“Läs av barnen. Tycker de att det är intressant, är de nyfikna, och kanske också även då ibland känna av att “nej men nu behöver vi stoppa frågor” för att komma vidare för annars kommer vi tappa resten av barngruppen” (Förskollärare 1)

Sammanfattningsvis visar resultatet olika sätt förskollärarna arbetar med högläsning på. Det används främst i form av ett planerat tillfälle, där det antingen sker genom läsvila, i samband med projektarbete eller i kombination med språkliga aktiviteter. För- och nackdelar med applikationen Polyglutt framträder, där en återkommande fördel anses vara att det möjliggör högläsning med en större grupp barn. Även att det ger en möjlighet till att kunna erbjuda litteratur på andra språk än svenska. En nackdel anses vara att det inte ger samma utbyte som en fysisk bokläsning.

Vidare visar resultat även hur högläsaren kan påverka situationen. Bland annat genom att läsa med inlevelse, att bjuda in till samtal, men också att ha en anpassningsförmåga när det kommer till att känna av när ett boksamtal är lämpligt, och hur det bör läggas upp.

7.2 Högläsningens betydelse för barns utveckling och lärande

Vidare till studiens andra frågeställning *“Vilken betydelse anser förskollärare att högläsning har för barns utveckling och lärande?”*. Utifrån respondenternas utsagor har två återkommande teman kunnat urskiljas; val av litteratur och möjligheter till lärande genom högläsningstunden. Flera respondenter berättar att litteraturvalet ofta baseras på barnens erfarenheter och intressen, eller genom att barnen på andra sätt görs delaktiga i valet. Därav blev det passande att ta med litteraturvalet för att kunna besvara frågeställningen om högläsningens betydelse för barns utveckling och lärande.

7.2.1 Val av litteratur

När det kommer till att väcka barns intresse för böcker berättar flera att de brukar gå till biblioteket tillsammans med barnen. De flesta förklarar att barnen själva brukar få välja böcker som tilltalar dem där, men att de också ser över böckernas innehåll snabbt för att se om de är åldersadekvata och rymmer en lagom mängd text utifrån barnens förutsättningar. Nästan alla nämner att de har en samverkan med det lokala biblioteket och kan ringa dit för att be dem plocka ihop en boklåda utifrån deras önskemål. Dessa önskemål benämns främst vara utifrån barngruppens ålder och intressen, men ibland även utifrån eventuella projektarbeten.

Ibland väljs även litteraturen utefter aktuella samtal och händelser i barngruppen, för att koppla till barnens erfarenheter. Respondenterna beskriver att detta blir ett sätt för barnen att bearbeta och samtala om sina erfarenheter. Förskollärare 7 beskriver ett sätt att välja litteratur utifrån från barnens gemensamma erfarenheter:

“Om det är flera stycken som varit på BVC, blivit mätta och fått spruta, ja men då är det ju perfekt att gå och hämta Totte här och sen läser vi den inne på avdelningen, för då läser vi ju och sen får de också berätta vad de har varit med om. Så man väver in det i varandra. Så ja, till viss del väljer vi böcker utifrån vad barnen berättar om och vad de varit med om [...]” (Förskollärare 7)

En annan faktor som påverkar litteraturvalet beskrivs vara aktuella funderingar eller behov som finns i barngruppen. Förskollärare 1 beskriver hur ett sådant scenario har sett ut på deras avdelning:

“Ett lätt sätt att ta till om man ser att det finns funderingar i barngruppen, så kan man hitta litteratur om det [...] Vi såg ett behov, vi har ett barn där man alltid ska vara stark, och man alltid ska vara snabb, man ska vara bäst och då valde jag ut att ta med Gruffalon... Jag vet inte om ni vet vilken barnbok det är? Det är en liten mus som är ute i skogen och så ska den bli uppäten av monstret Gruffalo, eller först håller den på att bli uppäten av massa djur på vägen, och då lurar den istället allihopa så, trots att den var minst så vann den för att den var så smart. Vi försöker förstärka... Lite såna saker har vi varit inne på och vi ska göra fler, vi har bara börjat där... Ser vi någonting som vi upplever kan bli en problematisk situation senare om vi inte tar tag i det nu så försöker vi hitta en motsats, att såhär kan det också vara och det är också okej” (Förskollärare 1)

Fortsättningsvis beskriver tre av respondenterna utmaningar med att hitta litteratur som passar samtliga i barngruppens olika behov. Förskollärare 2 förklarar att det då främst handlar om olika språkliga förutsättningar och att kunna utmana och erbjuda varje barn en språkstimulerande stund genom högläsningen:

“Och just nu är hindret också språket för våra barn. Att vi inte får med oss dem, och då tänker jag såhär, rent språkligt så har vi några som skulle behöva ha ganska avancerade böcker, och som nästan skulle kunna läsa kapitelböcker. Och andra som vi kanske skulle behöva ha “Knacka på” som är tvåordsmeningar med tydliga bilder. [...] Där är också en svårighet för att kunna vara på rätt proximala utvecklingszon och veta precis var man har alla och att anpassa, det tycker jag är svårt.” (Förskollärare 2)

Vidare beskriver förskollärare 7 vikten av att stanna kvar och jobba återuppreparande med samma bok, på olika sätt. Hon menar att barnen hela tiden gör nya kopplingar till sina tidigare erfarenheter trots att man återupprepar samma boks innehåll:

“Jag tycker också att lite variation, att man inte bara använder boken utan kanske lite flano, att man dramatiserar, gör dockteater och att man inte är rädd för att jobba med samma saga om och om igen. Vi som vuxna kan kanske känna att det blir tradigt, men det blir det ju inte för barnen för de upptäcker ju nya saker hela tiden. För varje gång man läser så får man höra att “Ja, det är en katt, en sån svart katt har min mormor” kan ju komma sen när man har läst fem gånger [...]” (Förskollärare 7)

Således visar resultatet flera olika sätt som barnen blir delaktiga i litteraturvalet, antingen genom att de själva väljer eller genom att deras erfarenheter och intressen ligger till grund för den litteratur som används.

7.2.2 Möjligheter till lärande genom högläsningstunden

Samtliga respondenter betonar möjligheten till språkutveckling genom högläsning. Bland annat att högläsning kan leda till ett utökat ordförråd, en djupare förståelse för ords betydelse och att få ta del av ett språk de kanske inte annars möter i sin vardag genom det talade språket.

För att barnen ska kunna tillägna sig ett rikt ordförråd genom högläsning belyser flera respondenter vikten av att stanna upp och förklara svåra ord. En medvetenhet kring olika begrepp kan också vara betydande för att kunna förstå berättelsens sammanhang. En av respondenterna menar att samtala kring ord och texters betydelse är avgörande för att barnen ska ges möjlighet till lärande:

“Man måste ha högläsning och man måste titta igenom vilka ord, sådana där som man själv tycker är självklara, och prata om dem. För läser man bara rakt av så lär de sig ingenting. Sedan kan man ju förstå det i ett sammanhang till slut, men det är inte så lätt. Och särskilt inte för såhär små barn, men pratar man om dem så lär de sig” (Förskollärare 5)

En annan respondent berättar att hon brukar stanna upp och förklara eller stämma av med barnen att de förstår innebörden av diverse begrepp:

“Ja men alltså, dels då att man bygger ju deras ordförråd, alltså de lär sig jättemycket nya ord genom högläsning och vissa ord som de inte förstår får man ju förklara. Det är ju därför det är så viktigt att gå in på djupet i en bok också, att man liksom kollar med dem lite “Vet du vad det här ordet betyder?” så att man verkligen förklarar så att de förstår sagan och förstår de svåra orden också” (Förskollärare 7)

Ett annat område respondenterna lyfter som kan utvecklas genom högläsningstunden är det sociala samspelet. Bland annat beskriver förskollärare 4 att socialt samspel i samband med högläsning kan innebära att lyssna på varandra, få ett socialt utbyte och att samtala med andra:

“Att bli social, man samspekar, man lär sig att våga prata, hur man pratar, man lär sig att lyssna... och förhoppningsvis lär man sig också att säga det man förmedlar” (Förskollärare 4)

Andra möjligheter till lärande som respondenterna lyfter är empati och förståelse för andra, faktakunskaper inom olika områden och att barnen genom böcker får utveckla sin fantasi. Flera respondenter menar att det egentligen går att lära sig om allt genom böcker och högläsning, beroende på vilken litteratur som väljs ut. En av förskollärarna ger exempel på hur böcker och högläsning kan bidra till ett lärande inom flera olika områden:

“Ja men det är ju så himla mycket för det beror ju precis på vad boken handlar om. Är det en bok om maskiner, ja men då kan du få fakta om det, du kan lära dig fakta om fåglar, du kan lära dig allt i böcker. Alltså du kan få med allt, du kan ta hur är man en bra kompis? Hur kan man bo hemma? Ja man kan bo med olika... Du kan få med allt i detta, bara du hittar rätt bok till rätt syfte liksom. Så verkligen allt” (Förskollärare 2)

En av respondenterna beskriver även hur högläsningen kan bidra till att ämnen såsom HBTQ och könsstereotypiska normer kan diskuteras. Respondenten beskriver att ämnet togs upp i barngruppen och att pedagogerna då valde att lyfta ämnet:

”Alltså beroende på vilka böcker man väljer så kan man såklart få en empati och förståelse. [...] Vi har varit inne på HBTQ när vi fick upp den frågan i barngruppen om att tjejer och killar inte kan gifta sig med samma kön, så tog jag med HBTQ-böcker och läste. Så jag tänker att många situationer kan man med hjälp av högläsning se att de finns.” (Förskollärare 1)

Sammanfattningsvis så visar resultatet att det finns olika beslut som avgör den litteratur som används på förskolorna. Ibland är det barnens val på biblioteket, ibland de böcker som biblioteket plockat ut utifrån förskollärarens önskan i boklådan. Det kan även vara händelser i barngruppen och barns erfarenheter utanför förskolan som påverkar valet. Vidare kan aktuella projektarbeten också vara en avgörande faktor i litteraturvalet.

När det kommer till det lärande högläsning kan erbjuda är det främst språkutveckling som nämns av respondenterna. Men även det sociala samspelet, empati och förståelse för sig själv och andra, faktakunskaper och fantasin lyfts fram som områden som kan främjas genom högläsning.

8. Diskussion

Under detta avsnitt diskuteras studiens resultat och sätts i relation till studiens teoretiska ramverk, litteraturfördjupning samt tidigare forskning.

Som tidigare nämnt kan högläsningen ses som en social stund där barn och vuxna får ta del av varandras tankar, vilket ses som betydelsefullt utifrån en sociokulturell lärandeteori där lärandet sker i samspel med andra (Säljö 2017, s. 259). Resultatet visar att respondenterna betonar vikten av att barnen ska göras delaktiga i samtalen kring böckernas innehåll genom att de har boksamtal. Vidare använder de sig av litteratur som utgår från barnens erfarenheter och intressen, för att möjliggöra att barnen får koppla sina erfarenheter till böckernas innehåll. Därigenom kan fördjupat lärande ske, då barnen ständigt gör nya upptäckter fastän det är samma innehåll. Respondenterna menar också att högläsningen bidrar till en utveckling av det sociala samspelet då barnen får öva på turtagning, dela med sig av sina egna tankar likväl som lyssna till andras. Genom att som läsare vara lyhörd för barnens uttryck, samt att högläsningen sker tillsammans med andra kan de även utmanas att nå den proximala utvecklingszonen.

Vidare synliggör resultatet flera typer av planerad högläsning. Bland annat får barnen ta del av högläsning i samband med läsvidan, vilket även tidigare forskning visar (Damber 2015; Alatalo & Westlund 2021). Däremot råder, som resultatet visar, delade meningar kring syftet med en läsvidan. Två av respondenterna anser att syftet med stunden ska vara en form av återhämtning för barnen under dagen, däremot lägger de upp vilostunden på olika sätt. En av dem beskriver att de valt bort böcker och högläsning helt vid detta tillfälle då det anses vara

koncentrationskrävande för barnet vilket stör vilan, medan en annan beskriver att de projicerar upp en digital bok i taket så att barnen får ligga ner samtidigt som boken läses upp. Vid detta tillfälle poängteras att syftet inte är att de ska få ta del av högläsning, utan vila.

Samtidigt förklarar flera andra respondenter att syftet med läsvidan även är att samla gruppen, vilket också synliggörs i tidigare forskning (Damber 2015; Alatalo & Westlund 2021). Samtidigt visar vårt resultat att den planerade högläsning barnen främst får möta, vilket är dagligen, är i samband med läsvidan. Syftet med denna stund blir alltså inte att ha ett boksamtal och erbjuda en språkutvecklande eller lärande aktivitet för barnen. Utöver läsvidan som planerat högläsningstillfälle beskriver en förskollärare att det sker dagligen efter lunch och i samband med boksamtal, för att ge barnen språklig stimulans. En annan berättar att det sker i mindre grupper, i samband med den planerade undervisningen som förekommer tre dagar i veckan.

Fortsättningsvis belyser många av respondenterna sitt användande av Polyglutt och hur det möjliggör att fler barn kan vara med under högläsningstunden, i enlighet med Lindeman, Svensson och Enochsson (2021). Däremot är de inte lika positiva till användandet av applikationen när det gäller att barnen själva ska sitta och få en bok uppläst för sig. De menar att det inte sker samma typ av språkliga utbyte och samspel som vid det fysiska bokläsandet. En av respondenterna betonar att fokuset inte blir på själva lyssnandet till boken, utan mer på de digitala detaljerna såsom att vända blad på boken och att barnet inte riktigt får ro att lyssna färdigt. Det går i linje med resultatet i Samuelsson, Price och Jewitts studie (2022), som visar att barnet använder sig mer av det kroppsliga än det verbala språket när de sitter med lärplattan framför sig. Så trots applikationens fördelar vid en större samling verkar det inte ge samma goda lärandemöjligheter när barnen själva sitter med applikationen, vilket förskollärarna i vår studie är eniga med. Det ersätter inte den fysiska bokläsningen utan verkar som en nödlösning vid stunder de själva inte kan räkna till för alla.

Vidare uttrycker mer än hälften av respondenterna i vår studie att det är svårt att finna tid till de spontana lästillfällena, och att QR-koder och Polyglutt möjliggör att barnen kan ta del av bokläsning utan en vuxens närvaro. Men då förskollärarna poängterar att utbytet inte blir det samma som vid en fysisk bokläsning är det desto viktigare att de digitala böckerna inte får ersätta de fysiska. Att scanna en QR-kod och få en bok uppläst för sig kan vara ett bra komplement då de vuxna inte räcker till och kan läsa, men det får aldrig ersätta den fysiska bokläsningen med en närvarande vuxen. Ett alternativ skulle kanske kunna vara att dessa böcker också tas med i en planerad undervisningssituation. Då läsarens roll på olika sätt är betydande för högläsningstunden är det viktigt att barnen får möta båda delarna.

Vissa av respondenterna beskriver istället hur de brukar inleda ett projektarbete med att läsa en bok eller berätta en saga för att fånga barnens intressen för det valda ämnet. Några av respondenterna berättar också att de har QR-koder tillgängliga i sina lärmiljöer som barnen själva kan scanna och få en bok uppläst för sig i Polyglutt. Böckerna som valts ut är då kopplade till den aktuella lärmiljön, exempelvis böcker om djuren på bondgården i en lärmiljö med bondgårdstema. Detta möjliggör även att litteratur som är kopplad till det pågående projektet kan erbjudas, samt att det kan väcka barnens nyfikenhet för det aktuella området.

Något som betonades av studiens respondenter, men som inte påträffades i så stor utsträckning under litteratursökningen var olika sätt att kombinera högläsning med andra aktiviteter. Ett exempel vi kunde se, som liknar det Hvits (2015) studie framhåller var att sagor används som utgångspunkt för barnen att själva dramatisera genom olika uttrycksformer. Material som

representerar innehållet i sagan finns då tillgängligt i lärmiljön och barnen kan själva gå dit och dramatisera sagans innehåll. Därigenom ges barnen förutsättningar till lärande inom flera områden. Bland annat att kunna återberätta ett sammanhängande förlopp, leva sig in i en roll, använda sig av sin fantasi, öva på att kommunicera genom såväl muntliga språket som olika uttrycksformer och samarbeta med andra.

En annan av respondenterna i vår studie beskriver att de använder sig av högläsning i sitt pågående projektarbete och då använder en saga som utgångspunkt. Utifrån denna saga ges barnen möjlighet att bearbeta och återberätta sagan genom olika uttrycksformer. Till skillnad från tidigare exempel har barnen då själva skapat figurerna i sagan med hjälp av olika material och sedan ska de göra en digital bok där barnen återberättar sagan med hjälp av den tillverkade rekvisitan och ljudinspelningar. En annan respondent beskriver att de integrerat en sagas innehåll i både olika former av skapande och programmeringsaktiviteter. Att integrera högläsning och berättelser i andra aktiviteter möjliggör ett ämnesöverskridande arbetssätt som i sin tur även kan leda till lärande inom flera olika typer av områden och en djupare förståelse.

Flera av respondenterna beskriver också hur barnen kan tillägna sig kunskaper inom flera olika ämnesområden genom den litteratur som används på förskolorna. Bland annat kan de ges kunskaper kring specifika ämnen såsom djur, fordon, matematiskt innehåll men också en empatisk förmåga och förståelse för andra människor. Samtidigt förklarar flera av studiens deltagare att de väljer litteratur utifrån barnens erfarenheter och för att öka förståelsen om såväl den egna situationen som andras, vilket går i linje med tidigare forskningsresultat (Damber 2015; Hermansson & Nordenstams 2020). Beroende på den litteratur man väljer beskriver både respondenter och tidigare forskningsresultat hur böckers innehåll kan öppna upp för samtal om diverse konflikter eller behov i barngruppen, likväl som man genom litteraturen kan lyfta exempelvis stereotypiska könsnormer (Alatalo et al. 2023; Hermansson & Nordenstam 2020).

Vidare så beskriver en respondent att bara läsa en bok rakt upp och ner inte i sig leder till lärande, utan mycket av det lärande som sker under högläsningstunden är en följd av att barnen får resonera och fundera kring innehållet. Därav blir det av vikt att tillämpa boksamtal under högläsningstunden. Respondenternas beskrivningar av hur de använder sig av boksamtal tillsammans med barnen går i linje med de frågor som listas av Alatalo (2021, ss. 54-55). Exempelvis nämner båda att ställa faktafrågor, frågor som ber om barnens åsikter kring texten och som gör att de får relatera till sin egen erfarenhet, samt frågor om olika ords innebörd.

En tanke om att litteraturen kan väcka stora funderingar och att dessa ibland kan vara svåra att bemöta där och då lyfts av en respondent i vår studie. Samma område har tidigare lyfts i Hermansson och Nordenstam (2020) där pedagogerna valt att endast bruka normkritisk litteratur för att undvika att behöva hantera stereotypiska karaktärer eller handlingar. Vad som våra respondenter lyfter som en önskan är istället att ha mer tid för att vara förberedd i högläsningstunden. Bland annat för att kunna bemöta barnens frågeställningar och veta att den litteratur som används är passande. Om förskollärarna istället för att undvika viss litteratur har möjligheten att vara inlästa på de böcker som används, kan de vara förberedda på eventuella frågeställningar som skulle kunna dyka upp. Ett annat möjligt utfall skulle kunna vara tillsammans med barnen diskutera runt frågan och ta reda på olika svar tillsammans.

Fortsättningsvis belyser samtliga respondenter hur högläsning kan främja barns språkutveckling genom bland annat ett utökat ordförråd, en djupare ordförståelse såväl som möjligheter att ta del av olika språkformer som de kanske annars inte möter i sin vardag. Som

tidigare nämnt belyser förskollärarna i vår studie att språkutvecklingen gynnas genom att barnen får öva på att uttrycka sina tankar till andra, likväl som de får höra andras resonemang. Denna beskrivning går i linje med tidigare forskningsresultat gällande språkutveckling i samband med högläsning (se Damber 2015).

Vidare lyfter Alatalo och Westlund (2021) i sin studie pedagogers olika sätt att hantera nya ord under bokläsningen. En av respondenterna i deras studie menar att stanna upp och fråga barnen om vissa ord är ett gammaldags sätt att läsa på och att barnen kommer ta till sig det de behöver förstå utifrån sammanhanget. Till skillnad från vår studie så betonar istället flera respondenter vikten av att stanna upp och förklara svåra ord, dels för att ge barnen förutsättningar till ett utvecklat ordförråd, och dels för att barnen ska förstå berättelsens sammanhang. En respondent förklarar även att ibland får man ändra om i texten snabbt under läsningen för att göra den förståelig för barnen. Båda dessa sätt möjliggör att barnen förstår innehållet, vilket skulle kunna ses som en förutsättning för att barnen ska kunna ta till sig textens innehåll och således diskutera vidare kring den.

För att återkoppla till studiens syfte som var att beskriva, analysera och problematisera förskollärares beskrivningar av användandet av högläsning så visar studiens resultat att förskollärare genom sina utsagor har en god medvetenhet och kunskaper om högläsningens betydelse i förskolans verksamhet. Förskollärarna beskriver även hur arbetet med högläsning kan bidra till flera olika lärande, där främst språkutveckling lyfts, men även andra ämnesområden såsom kunskaper om såväl fordon som att de genom litteraturen kan utveckla en empatisk förmåga. Som även tidigare forskningsresultat lyfter så beskriver respondenterna svårigheter med att genomföra främst de spontana högläsningstillfällena. Detta på grund av olika organisationsmässiga aspekter såsom tidsbrist, stora barngrupper, olika störningsmoment som leder till att högläsningstunden blir avbruten. Genom denna studie vill vi därför belysa olika sätt att arbeta med högläsning och dess betydelse för barns lärande, för att förhoppningsvis bidra till nya tankar och idéer om hur det kan genomföras i verksamheten. Vi vill därför lyfta att om verksamma finner svårigheter med att genomföra spontana högläsningstillfällen kan en möjlig lösning vara att dessa tillfällen planeras. Detta för att säkerställa att högläsningen faktiskt äger rum, då den är så viktig ur flera olika aspekter som har lyfts i studien. Däremot får de spontana tillfällena inte för den sakens skull utebli.

9. Didaktiska konsekvenser

Genom denna studie kan pedagogers medvetenhet om olika sätt att arbeta med högläsning och dess betydelse för barns utveckling och lärande öka. I vår studie synliggörs det hur högläsningen kan integreras på olika sätt i den planerade undervisningen och dess betydelse för barns språkutveckling samtidigt som den erbjuder möjligheter till lärande inom andra områden.

Resultatet visar att samtliga förskollärare ställer sig positiva till högläsningen och dess betydelse i förskolan, med detta i beaktning anser vi det vara lite märkligt att det samtidigt framkommer att den inte används i så stor utsträckning som önskat. Många har nämnt en önskan om mer tid till det. En mottanke vi har är huruvida det verkligen inte finns tid till spontana högläsningstillfällen, eller om det faktiskt handlar om att man inte väljer att göra tid för momentet? Då vi redan i förskolan kan arbeta för att väcka barns intresse för böcker och högläsning är det viktigt att ta vara på denna möjlighet. Förskollärarna i förevarande studie berättar att detta kan göras genom att barnens intressen och erfarenheter ligger till grund för

de böcker som används, för att barnet ska kunna relatera till bokens innehåll och att det ska bli en meningsfull stund.

Vidare så har alla barn olika erfarenheter av böcker och högläsning när de kommer till förskolan (Svensson 2005, s. 30). Därför är det viktigt att högläsningen får vara ett naturligt förekommande moment i förskolans verksamhet och att alla barn blir erbjudna denna stund. Det handlar också om att finna tid till de spontana tillfällena, för om barnets önskan att läsa ofta blir nekad kanske det leder till att hen slutar fråga om att läsa tillsammans med den vuxne. En utebliven eller mindre erfarenhet av böcker och högläsning kan påverka barnets läs- och skrivinlärning senare i skolan negativt (Westlund 2009 se Skolverket 2019, s. 3). Därför har vi i förskolan ett oerhört viktigt uppdrag när det kommer till att lägga grunden för barns intresse för böcker och högläsning.

Referenser

Ahrne, G. & Svensson, P. (2022). Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen. I Ahrne, G. & Svensson, P. (red.). *Handbok i kvalitativa metoder*. 3 uppl., Stockholm: Liber. ss. 8-23.

Alatalo, T. (2021). *Högläsning: didaktik för språk-, läs- och skrivutveckling*. Lund: Studentlitteratur.

Alatalo, T., Norling, M., Magnusson, M., Tjärnu, S., Hjetland, H N. & Hoflundsengen, H. (2023) Read-aloud and writing practices in Nordic preschools. *Scandinavian journal of educational research*. ahead-of-print (ahead-of-print), 1–16.

Alatalo, T. & Westlund, B. (2021). Preschool teachers' perceptions about read-alouds as a means to support children's early literacy and language development. *Journal of Early Childhood Literacy*, 3, ss. 413-435. doi:10.1177/1468798419852136

Christoffersen, L. & Johannessen, A. (2015). *Forskningsmetoder för lärarstudenter*. Lund: Studentlitteratur.

Damber, U., Nilsson, J. & Ohlsson, C. (2013). *Litteraturläsning i förskolan*. Lund: Studentlitteratur.

Damber, U. (2015) Read-alouds in preschool – A matter of discipline? *Journal of early childhood literacy*, 15 (2), ss. 256–280. doi.org/10.1177/1468798414522823

Edwards, A. (2020). *Låt oss ha ett seriöst samtal om bilderböcker!*
<https://www.vilarare.se/forskolan/hoglasning/lat-oss-ha-ett-seriost-samtal-om-bilderbocker/>
[2023-04-23]

Fejes, A. & Thornberg, R. (2019). *Handbok i kvalitativ analys*. (red.) 3 uppl. Stockholm: Liber.

God forskningssed [Elektronisk resurs]. Reviderad utgåva (2017). Stockholm: Vetenskapsrådet
https://www.vr.se/download/18.2412c5311624176023d25b05/1555332112063/God-forskningssed_VR_2017.pdf [2023-05-02]

Heimer, M. (2022). *Läsningens magi: högläsaren, barnet, boken och den läsande förebilden*. Lund: Studentlitteratur.

Hermansson, K. & Nordenstam, A. (2020). Normkritisk barnlitteratur på svenska förskolor. *Barn*, 2020:4, ss. 85-98. doi.org/10.5324/barn.v38i4.3996

Hvit, S. (2015). Literacy events in toddler groups: Preschool educators' talk about their work with literacy among toddlers. *Journal of Early Childhood Literacy*, 15(3), ss. 311–330. doi.org/10.1177/1468798414526427

- Lindeman, S., Svensson, M. & Enochsson, A-B. (2021). Digitalisation in early childhood education: A domestication theoretical perspective on teachers' experiences. *Education and Information Technologies*. 26:4, ss. 4879-4903. doi.org/10.1007/s10639-021-10501-7
- Löfgren, H. (2021). Lärarberättelser från förskolan. I Löfdahl Hultman, A. & Ribaeus, K. *Förskollärarens metod och vetenskapsteori*. 2 uppl., Stockholm: Liber, ss. 161-171.
- Nasiopoulou, P., Mellgren, E., Sheridan, S. & Williams, P. (2022) Conditions for Children's Language and Literacy Learning in Swedish Preschools: Exploring Quality Variations with ECERS-3. *Early childhood education journal*. doi.org/10.1007/s10643-022-01377-4
- Norling, M. (2014). Preschool staff's view of emergent literacy approaches in Swedish preschools, *Early Child Development and Care*, 184:4, ss. 571-588. doi.org/10.1080/03004430.2013.800511
- Patel, R. & Davidson, B. (2019). *Forskningsmetodikens grunder: att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. 5 uppl., Lund: Studentlitteratur.
- Samuelsson, R., Price, S. & Jewitt, C. (2022) How pedagogical relations in early years settings are reconfigured by interactive touchscreens. *British journal of educational technology*. [Online] 53 (1), 58–76.
- Skolverket (2019). *Högläsning*. https://larportalen.skolverket.se/LarportalenAPI/api-v2/document/path/larportalen/material/inriktningar/5-las-skriv/Forskola/021-Lasa-oberatta/del_01/Material/Flik/Del_01_MomentA/Artiklar/M21_fsk_01A_01_hoglasning.docx [2023-04-23]
- Skolverket (2018). *Läroplan för förskolan: Lpfö 18*. <https://www.skolverket.se/download/18.6bfaca41169863e6a65d5aa/1553968116077/pdf4001.pdf> [2023-04-03]
- Svensson, A-K. (2005). *Barnet, språket och miljön: från ord till mening*. Lund: Studentlitteratur.
- Säljö, R. (2017). Den lärande människan – teoretiska traditioner. I Lundgren, Ulf P., Säljö, Roger & Liberg, Caroline (red.). *Lärande, skola, bildning*. 4 uppl., Stockholm: Natur & Kultur, ss. 203-264.
- Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. 4 uppl., Studentlitteratur.

Bilaga 1

Bakgrundsfrågor:

- a) Hur länge har du arbetat som förskollärare?
- b) Vilken åldersgrupp arbetar du med just nu?
- c) Berätta gärna om din utbildning i relation till högläsning och om du gått någon eventuell fortbildning kring ämnet.
- d) Vad är högläsning för dig?

Arbetet med högläsning:

- 1. Berätta om ert arbete med högläsning.
 - a) När på dagen sker högläsningen?
 - b) Hur länge pågår dessa tillfällen?
 - c) Sker högläsningen vid spontana eller planerade tillfällen?
 - d) Var sker högläsningen?
 - e) Vad är syftet med högläsning enligt dig?
 - f) Vad tänker du kring användandet av fysiska respektive digitala böcker?
 - g) Anser du att det finns några hinder kopplat till genomförandet av högläsningstunder?
 - h) Vilka möjligheter ser du gällande högläsningstunder?

Läsarens roll:

- 2. Hur är man en bra högläsare enligt dig?
 - a) Vad tycker du är viktigt att tänka på vid högläsning med barn?

Barns lärande och utveckling:

- 3. Vilka olika typer av lärande anser du att högläsning kan bidra med?
 - a) Kombinerar ni högläsning med andra aktiviteter för att möjliggöra fler typer av lärande?

Barns intresse för högläsning:

- 4. Berätta, hur arbetar ni för att väcka barnens intresse för bokläsning?
 - a) På vilka sätt blir barnen delaktiga under högläsningstillfällena?
- b) Hur väljs barnlitteraturen ut? Varför?

Önskar du tillägga något?
Tack!

Bilaga 2

Högskolan i Borås

Informationsbrev

Hej!

Vi heter Heidi Högberg och Matilda Persson och studerar just nu sista terminen på förskolläraryrket via Högskolan i Borås. För närvarande håller vi på med vårt examensarbete som handlar om att öka kunskaperna om användandet av högläsning i förskolan. Vi vill ta reda på hur förskollärare resonerar om användandet av högläsning, eventuella möjligheter och begränsningar kopplat till genomförandet, samt vilka typer av lärande högläsning kan bidra med.

Undersökningen kommer genomföras med hjälp av intervjuer med verksamma förskollärare, och vi vore väldigt tacksamma om just du skulle vilja svara på några frågor. Intervjun beräknas ta ungefär 15-30 min. Vi önskar spela in intervjun, om du samtycker. Vi tar hänsyn till Vetenskapsrådets forskningsetiska principer, vilket bland annat innebär att inspelningen först transkriberas och därefter raderas. Dina utsagor återges anonymt och dina uppgifter kommer avidentifieras, det vill säga att vem som sagt vad kommer inte gå att identifiera då respondenterna ges ett fiktivt namn i studien. Innehållet i intervjun kommer endast användas i forskningssyfte och deltagandet är självfallet frivilligt. Du har alltså rätt att när som helst avbryta ditt deltagande om så önskas.

Studien följer även EU:s dataskyddsförordning (GDPR) som innebär att du som deltagare har rätt att ta del av de uppgifter om dig som hanteras och vid önskan få eventuella fel rättade.

Återkom gärna vid frågor!

Kontaktuppgifter till oss:

Heidi Högberg

Matilda Persson

Bilaga 3

HÖGSKOLAN I BORÅS

Institutionen för pedagogiskt arbete – Förskolläraryrket

2023-05-03

Samtycke till insamling och behandling av uppgifter om dig

Som en del av kursen 11FK75 vid Högskolan i Borås utför vi en studie med syftet att öka kunskap om förskollärares arbete med högläsning.

Vi som utför studien skulle vilja att du lämnar vissa uppgifter om dig själv, närmare bestämt ditt namn, din utbildning och arbetserfarenhet som förskollärare samt hur du ser på användandet av högläsning i förskolan. Uppgifterna kommer att användas för att öka kunskapen om hur förskollärare skapar högläsningssituationer och resonerar kring lärandet därigenom.

Högskolan i Borås är personuppgiftsansvarig för behandlingen, som sker med stöd av artikel 6.1 (a) i dataskyddsförordningen (samtycke).

Uppgifterna kommer att användas av oss samt vara tillgängliga för lärarna på den aktuella kursen och centrala administratörer vid högskolan. Uppgifterna kan dock vara att betrakta som allmänna handlingar som kan komma att lämnas ut i det fall någon begär det i enlighet med offentlighetsprincipen.

Uppgifterna kommer att lagras inom EU/EES eller tredje land som EU-kommissionen beslutat har en skyddsnivå som är adekvat, dvs. tillräckligt hög enligt dataskyddsförordningen. Uppgifterna kommer att raderas när de inte längre är nödvändiga.

Resultatet av studien kommer att sammanställas i oidentifierad form och presenteras så att inga uppgifter kan spåras till dig. Du bestämmer själv om du vill delta i studien. Det är helt frivilligt att lämna samtycke, och du kan när som helst ta tillbaka ett lämnat samtycke. Dina uppgifter kommer då inte att användas mera. På grund av lagkrav kan högskolan dock vara förhindrade att omedelbart ta bort uppgifterna.

Jag samtycker till att uppgifter om mig samlas in och behandlas enligt ovan.

Underskrift

Namnförtydligande

Ort och datum

Bilaga 4

Information om behandlingen av personuppgifter

Din personliga integritet är viktig för oss på Högskolan i Borås. Därför är vi angelägna om att all behandling av personuppgifter sker på ett korrekt och säkert sätt i överensstämmelse med gällande lagar och förordningar. Högskolan följer bland annat dataskyddsförordningen, mer känd som GDPR.

Högskolan i Borås är personuppgiftsansvarig för all behandling av personuppgifter inom högskolans verksamhet. Om du har några frågor kring hur dina personuppgifter behandlas kan du läsa mer om hur högskolan behandlar personuppgifter på vår webbplats, <http://www.hb.se/dataskydd>. Du är också välkommen att kontakta ansvarig för den aktuella kursen med frågor.

Dina rättigheter

Högskolan är öppen med hur vi behandlar dina personuppgifter. Om du vill veta vilka personuppgifter som vi behandlar om dig kan du kostnadsfritt en gång per år begära ett utdrag med information om detta (ett så kallat registerutdrag). För att beställa ett registerutdrag kan du använda blanketten för begäran om registerutdrag på högskolans webbplats, <http://www.hb.se/dataskydd>.

I vissa fall kan vi komma att be om samtycke (godkännande) till att behandla dina personuppgifter. Om du lämnar sådant samtycke kan du när som helst ta tillbaka detta. Vi kommer då inte att fortsätta behandla dina personuppgifter. På grund av lagkrav kan vi dock vara förhindrade att omedelbart radera uppgifterna.

Du har rätt att inte bli föremål för automatiserat beslutsfattande, inklusive profilering, dvs. beslut som fattas på teknisk väg utan mänsklig inblandning. Högskolan fattar inte några sådana beslut.

Du har rätt att i vissa fall få dina personuppgifter i ett allmänt använt format för att överföra dessa till en annan personuppgiftsansvarig.

Du har rätt att få dina personuppgifter ändrade eller kompletterade om de skulle visa sig vara felaktiga eller ofullständiga.

Du har rätt att i vissa fall få behandlingen av dina personuppgifter begränsad eller avslutad. Du har rätt att i vissa fall få dina personuppgifter raderade.

Du har rätt att klaga på högskolans behandling av dina personuppgifter till Datatillsynsmyndigheten, som är tillsynsmyndighet.

Kontakta oss: Personuppgiftsansvarig

Högskolan i Borås 501 90 BORÅS

Tel. 033-435 40 00

E-post: registrator@hb.se Org.nr: 202100-3138

Dataskyddsombud

Åsa Dryselius

E-post: dataskydd@hb.se

HÖGSKOLAN I BORÅS

Besöksadress: Allégatan 1 · Postadress: 501 90 Borås · Tfn: 033-435 40 00 · E-post: registrator@hb.se · Webb: www.hb.se